

Nam-nyong, Paek. 2020.
Friend. A Novel from North Korea.
New York: Columbia University Press.
Esej z elementami recenzji

Anna KUCHTA <https://orcid.org/0000-0001-7841-0198>
Uniwersytet Jagielloński, Katedra Porównawczych Studiów Cywilizacji
E-MAIL: anna.kuchta@uj.edu.pl

Joanna MALITA-KRÓL <https://orcid.org/0000-0002-7668-5902>
Uniwersytet Jagielloński, Instytut Religioznawstwa
E-MAIL: j.malita-krol@uj.edu.pl

Znaczna większość narracji dotyczących Korei Północnej, obecnych w szeroko pojętym zachodnim dyskursie, jest przekazywana przez dysydentów, uciekinierów albo osoby, które na krótki czas z różnych powodów zamieszkały w KRLD i po powrocie podzieliły się swoimi doświadczeniami. Do tych ostatnich zalicza się na przykład książka *Pozdrowienia z Korei. Uczylaam dzieci północno-koreańskich elit*, napisana przez Suki Kim (2014, wydanie polskie 2015), na podstawie opowieści uciekinierów powstał między innymi nagradzany reportaż *Świata nie mamy czego zazdrościć* autorstwa Barbary Demick (2010, wydanie polskie 2011). Czytelnik zainteresowany Koreą Północną może sięgnąć także do bogatego repozytorium literatury naukowej, która z perspektywy politologicznej, kulturoznawczej, socjologicznej czy też historycznej podejmuje próbę analizy społeczeństwa KRLD. Podobnie jednak jak zdecydowana większość beletrystyki, także literatura naukowa z rzadka pochodzi od insiderów i z oczywistych względów nie jest kierowana na rynek północnokoreański, lecz do czytelników spoza granic opisywanego kraju. Wszystkie te narracje, świadectwa i opracowania pozostawiają więc pewien

niedosyt u czytelnika pragnącego możliwie najdogłębniej poznać specyfikę życia w Korei Północnej.

Nie zaskakuje więc fakt, że wydana przez Columbia University Press (w Polsce dystrybucją zajmuje się między innymi zorientowane na literaturę azjatycką Wydawnictwo Tajfuny) powieść Paek Nam-nyonga pod tytułem *Friend* (oryg. 벗, w wydaniu anglojęzycznym książka została dodatkowo opatrzona sugestywnym podtytułem *A Novel from North Korea*) okazała się czytelniczą sensacją. Poprzez pierwszą północnokoreańską powieść przetłumaczoną na język angielski odbiorca otrzymuje bowiem niepowtarzalną możliwość zapoznania się z tekstem literackim napisanym przez autora żyjącego i piszącego w KRLD, tworzącego w zgodzie z obowiązującą linią partii (Kim 2020, 217) i skoncentrowanego w swoich utworach na codzienności w Korei Północnej. Docelowymi czytelnikami Nam-nyonga nie są odbiorcy, którzy po książkę sięgną w anglojęzycznym tłumaczeniu – powieść została napisana dla Koreańczyków mieszkających, podobnie jak autor, w KRLD i mierzących się z tymi samymi rozterkami, które spotykają bohaterów jego powieści. Warto dodać, że północnokoreańscy czytelnicy przyjęli powieść Nam-nyonga z wielkim entuzjazmem: na podstawie *Friend* powstał nawet serial – niestety, niedokończony i niezbyt przez autora lubiany. „Szczepnie mówiąc, niespecjalnie podobała mi się ta adaptacja [...]. Mogli sobie lepiej z nią poradzić” – przyznał w wywiadzie z Immanuelem Kimem (Kim i Nam-nyong 2016, 253). Powieść *Friend* została wydana w Pjongjangu w 1988 roku, a poza granice Korei Północnej – do Korei Południowej – trafiła cztery lata później (Kim 2011, 245), natomiast czytelnicy anglojęzyczni mogli ją odkryć dopiero w 2020 roku. Niniejszy esej ma na celu przybliżyć fenomen dzieła Paek Nam-nyonga polskim czytelnikom oraz zarysować kontekst, w jakim powstało.

Paek Nam-nyong to jeden z najbardziej uznanych i najchętniej czytanych w Północnej Korei autorów. Urodził się 19 października 1949 roku w Hamhŭngu, drugim największym mieście KRLD, znanym jako port przeładunkowy i ośrodek przemysłu. Pisarz wspomina swoje dzieciństwo jako trudne i pełne wyrzeczeń: w 1950 roku jego ojciec, kierowca ciężarówki, zginął podczas bombardowania w wojnie koreańskiej, a matka ciężko pracowała w fabryce drewna, by zapewnić byt sobie i trójce dzieci (Kim

i Nam-nyong 2016, 246). Gdy Nam-nyong miał 11 lat, jego matka zmarła i odtąd był wychowany przez starsze siostry. Po ukończeniu szkoły średniej zatrudnił się przy produkcji stali, ucząc się operować tokarką i innymi maszynami w fabryce w Hamhŭngu (operatorem tokarki jest skądinąd także Lee Seok Chun – jeden z bohaterów *Friend*). W wolnym czasie Nam-nyong pisywał nowele i oddawał się lekturze, a pierwsze teksty poświęcił fabryce i towarzyszom z pracy (Kim 2020, 220). Literaturę studiował także na uniwersytecie: w 1976 zdobył dyplom na najbardziej prestiżowej uczelni północnokoreańskiej, Uniwersytecie im. Kim Ir Sena w Pjongjangu. Przez cały okres studiów pracował w fabryce, dojeżdżając na zajęcia głównie wiosną i jesienią. Jak wskazuje Immanuel Kim, autor przekładu oraz posłowa do powieści, choć Nam-nyong był zadowolony z zatrudnienia w fabryce, podążył literacką ścieżką kariery w myśl partyjnej kampanii Trzech Rewolucji. Nawoływała ona do studiowania ideologii politycznej, doskonalenia umiejętności technicznych i podnoszenia świadomości kulturalnej (Kim 2020, 221). Nam-nyong działał w różnych związkach literackich (takich jak Jagang Province Writers' Union), w tym w elitarnej Literackiej Jednostce Produkcyjnej 15 Kwietnia (April 15 Literary Production Unit), która tworzyła serię powieści historycznych opartych na życiu Kim Ir Sena i Kim Dzong Ila. Poza tą serią Nam-nyong pisał opowieści dotyczące najbardziej codziennych problemów zwykłych ludzi – za przykład można podać choćby tekst *Servicemen* (*Bongmujadeul*, 1970) czy *Young Party Secretary* (*Jjeolmeundangbiseo*, 1983). Choć – jak znów zaznacza Kim – nie brakuje w tych tekstach elementów dydaktycznych i propagandowych, to jednak „główną intencję Paeka w większości jego dzieł stanowi indywidualna odpowiedzialność etyczna, motyw przystający do członków każdego społeczeństwa, kultury czy narodu” (Kim 2020, 222)¹.

Podobny motyw wysuwa się na pierwszy plan także w utworze *Friend*. Jak wspomniano, powieść ta została po raz pierwszy wydana w 1988 roku, tym samym wpisała się więc w obowiązującą pod koniec lat osiemdziesiątych północnokoreańską tendencję

¹ Cytaty z powieści Nam-nyonga podajemy w anglojęzycznym przekładzie Immanuela Kima, chcąc uniknąć podwójnego tłumaczenia – z koreańskiego na angielski i angielskiego na polski – i tym samym jeszcze większego oddalenia od wersji oryginalnej. Cytaty z literatury przedmiotu, pierwotnie anglojęzyczne, podajemy natomiast w naszym własnym tłumaczeniu na język polski.

literacką polegającą na podkreślaniu heroizmu zwykłych obywateli, a także roli edukacji i rozwoju zawodowego (Kim 2020, 223). Według wyjaśnień Kima jednym z zadań stojących przed północnokoreańską literaturą jest przedstawianie narracji partyjnej za pomocą fikcyjnych światów o walorze edukacyjnym (Kim 2020, 218) – powieść Nam-nyonga z pewnością spełnia tę funkcję, akcentując znaczenie poszczególnych obywateli w budowie państwa i narodu koreańskiego („Never forget that a family is the basic unit of our society, and your harmonious relationship reflects that”, s. 91²), gloryfikując etos pracy w fabryce i wskazując na konieczność ciągłego rozwoju służącego społeczeństwu („family is a unit of society, and that is why your self-improvement is absolutely required”, s. 176). Błędem byłoby jednak zakładać, że poza aspektem moralizatorskim (czy też – dosadniej ujmując – propagandowym) powieść nie ma czytelnikowi nic do zaoferowania. Utwór Nam-nyonga wyróżnia się walorami literackimi i kreacją wielowymiarowych postaci, których emocje, ambicje i dylematy okazują się zaskakująco uniwersalne. Nawet jeżeli europejski czytelnik nie odnajdzie się w realiach pracy tokarza w koreańskiej fabryce czy też zawiłościach administracyjnych rozwodów w KRLD, z pewnością nieobce będą mu trudności związane z pogodzeniem kariery zawodowej i życia rodzinnego, z którymi borykają się obie pary przedstawione w powieści („Comrade Jin Wu, when we receive our new home, I was planning on using the master bedroom as a greenhouse so that I can check on the plants when I return from the research lab”, s. 96).

Głównym bohaterem powieści jest Jeong Jin Wu, sędzia zawodowo zajmujący się sprawami rozwodowymi w pewnym północnokoreańskim mieście. To właśnie poprzez pryzmat jego pracy czytelnik poznaje historię (nieszczęśliwego) związku Lee Seok Chuna, tokarza, i Chae Sun Hee, śpiewaczki w Provincial Performing Arts Company. Wspólnie z protagonistą odbiorca zgłębia zawiłości ich relacji: nieporadne zaloty, oświadczyzny i ślub, a następnie małżeńskie życie pełne codziennych trudów i rozczarowań. Dla czytelnika mieszkającego poza granicami KRLD jest to niesamowita okazja do wglądu w północnokoreańską codzienność

² Ze względu na liczne cytaty z powieści *Friend*, kolejne będą oznaczane wyłącznie numerami stron.

i obyczajowość: poszukiwanie miłości oraz rozwijanie zawodowych aspiracji, wychowywanie dzieci i radzenie sobie z trudami niedostatku („In my hometown in Yeonsudeok, there is no river, no brook, no freshwater. It’s just a vast empty field. Vegetables can’t grow there”, s. 88), a to wszystko w cieniu wszechobecnej Partii. Chociaż utwór Nam-nyonga jest przede wszystkim powieścią obyczajowo-psychologiczną, autor zaś nie eksploruje szczegółowo zagadnień o charakterze politycznym ani nie wyjaśnia złożoności północnokoreańskiego systemu prawnego (co, biorąc pod uwagę fakt, że docelowymi czytelnikami książki byli rodacy autora, jest podejściem w pełni zrozumiałym), w tle miłosnych i zawodowych perypetii bohaterów wyraźnie zarysowuje się stała rola państwa i wszechobecność narracji partyjnej w życiu protagonistów.

Propagandowy charakter powieści przebiega się przez warstwę literacką tekstu: autor nie szczędzi energii i co kilka stron – w mniej lub bardziej wyrazisty sposób – akcentuje obecność Partii. To ona determinuje warstwę dialogową powieści (postaci – nawet bliskie sobie osoby – zwracają się do siebie per „towarzyszu”, „towarzyszko”), wyznacza bohaterom kierunek podczas dokonywania zawodowych lub osobistych wyborów, a także jest obecna w ważnych życiowych momentach:

The bride and groom, in the presence of their parents, relatives, comrades, friends, the older generation and the younger generation, the Party, and the country, have wedded on this day to form a family. [...] The wine embodied the overwhelming joy of marriage, gratitude toward the Party for bringing the couple to the zenith of their happiness, respect for elders and comrades, and the eternal covenant between the newlyweds (s. 91).

To wiara w obowiązującą ideologię napędza działanie głównego bohatera – praca sędziego do spraw rozwodów w Korei Północnej to (być może paradoksalnie) przede wszystkim nie tyle udzielanie rozwodów, ile czuwanie nad świętością rodziny będącej fundamentem narodu i społeczeństwa („The law protects the entity of the family, as it is a component of society. It’s not an easy matter to destroy a piece of the nation”, s. 117). Społeczeństwo zostało przedstawione jako złożony organizm, w którym każda jednostka jest odpowiedzialna nie tylko za siebie, ale

także za współobywateli („She realized divorce was not simply a legal process concluded in the privacy of the courtroom but a public matter with her entire community involved”, s. 148) i działanie na rzecz państwa opartego na etosie pracy i ideałach wspólnotowości:

The director of the City Electricity Distribution Company had designed an electric blanket for personal use and had been using it without permission from the government. This was considered a felony, as the entire country was trying to conserve energy. [...] It was not simply a crime of wasting energy, but a crime of selfishness and greed. Electricity was more precious than money or any other commodity because it was the property of the nation (s. 106).

Chociaż autor w żaden sposób nie podejmuje próby intencjonalnej krytyki władzy, a sceny ukazujące trudy życia w Korei Północnej i opresyjny charakter państwa zostały przedstawione przez pryzmat optyki głównego bohatera i jego wiary w obowiązującą narrację, to uważny czytelnik bez wątpienia dostrzeże, iż protagoniści powieści żyją w świecie pełnym nierówności, przemocy i niedostatku, a ich codzienny heroizm, gloryfikowany przez pisarza, to wymuszona i bardzo gorzka odpowiedź na warunki, w jakich się znajdują. Warto dodać, że Paek Nam-nyong oparł akcję powieści na swoistych badaniach terenowych – kiedy pracował w Jagang Province Writer’s Union, jego biuro mieściło się w tym samym budynku, co miejski sąd. Pisarz obserwował pary wnoszące pozwy o rozwód, uczestniczył w rozprawach, a nawet zaprzyjaźnił się z sędzią. Ten materiał posłużył mu do stworzenia powieści mocno zakorzenionej w sędowniczych realiach, ale przede wszystkim przedstawiającej głębię charakteru i emocji postaci (Kim 2020, 223).

Choć akcja powieści *Friend* dzieje się w czasoprzestrzeni, którą reprezentant szeroko pojętej kultury Zachodu kojarzy przede wszystkim z systemem opresyjnym, nie widać w tekście topornej propagandy i retoryki „aż nazbyt parcian[ej]” (Herbert 2008, 523–524), których można byłoby oczekiwać po literaturze realizującej przede wszystkim partyjne ideały. Powieść Nam-nyonga – analizowana choćby pod kątem pisarskiego kunsztu autora i sposobu przedstawiania postaci – plasuje się daleko od

narracji prezentowanych na przykład przez oficjalne dzieła socrealizmu. W utworze Nam-nyonga nie sposób przeoczyć elementów dydaktycznych, a obecność Partii i jej wytycznych towarzyszy czytelnikowi w trakcie całej lektury (czasem *explicite*, czasem między wierszami). Mimo to – chociaż autor podąża za wskazaniem partyjnymi, identyfikującymi rodzinę jako najmniejszą jednostkę tworzącą stabilne moralnie społeczeństwo – w swoich bohaterach widzi także zwykłych ludzi targanych emocjami i próbujących dostosować się do stawianych im oczekiwań. W swojej powieści Nam-nyong ukazuje, że szczęśliwy związek dwojga ludzi nie zawsze jest w stanie dopasować się do ram stawianych przez ideologię. Właśnie ta uniwersalna kreacja rozterek bohaterów zasługuje na szczególną uwagę i może być zrozumiana przez czytelników na całym świecie. Propagandowy zatem produkt – już sam w sobie interesujący, jako pierwszy anglojęzyczny przekład beletrystyki z KRLD – okazuje się wieloaspektową powieścią, która umyka stereotypom dotyczącym Korei Północnej i zasługuje na lekturę nie tylko jako świadectwo ideologii partyjnej, ale także jako tekst o walorach literackich.

Bibliografia

- Herbert, Zbigniew. 2008. „Potęga smaku”. W *Wiersze zebrane*, Ryszard Krynicki (oprac.), 523–524. Kraków: Wydawnictwo a5.
- Kim, Immanuel. 2011. „Threat to the Family Revolution in North Korea: Reading the Individual in Paek Nam-nyong’s *Friend*”. *Acta Koreana* 14 (2): 225–245. <https://doi.org/10.18399/acta.2011.14.2.010>.
- Kim, Immanuel i Paek Nam-nyong. 2016. „The Interview: Life of North Korean Author Paek Namnyong”. *Journal of Korean Studies* 21 (1): 245–257. <https://doi.org/10.1353/jks.2016.0000>.
- Kim, Immanuel. 2020. „Afterword”. W Paek Nam-nyong, *Friend. A Novel from North Korea*, 217–224. New York: Columbia University Press.
- Nam-nyong, Paek. 2020. *Friend. A Novel from North Korea*, trans. Immanuel Kim. New York: Columbia University Press.